

دیپارتمان ترجمه و تدوین متون پولی و بانکی

بزرگسازده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

(۲۱۷)

بانکداری اسلامی

www.ketab.ir

سرشناسه	: الجرحی، مبدعلی Al-Jazhi, Mabid Ali
عنوان و نام پدیدآور	: بانکداری اسلامی (مبید علی الجرحی)؛ مترجم کاظم یآوری؛ دبیرخانه ترجمه و تدوین متون بولی و بانکی [برای] پژوهشکده بولی و بانکی
مشخصات نشر	: تهران: پژوهشکده بولی و بانکی، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	: ۸۳ ص: جدول.
فروست	: پژوهشکده بولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران: ۲۱۷.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۹۸۲-۰۶-۰
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: عنوان اصلی: Islamic Banking: Answer to Some Frequently Asked Questions.
یادداشت	: پشت جلد به انگلیسی: Islamic Banking
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۷۷-۸۳.
موضوع	: بانک و بانکداری (اسلام)
موضوع	: بهره و ربا
موضوع	: اسلام و اقتصاد
شناسه افزوده	: اقبال، منور، -۱۹۵۰ م.
شناسه افزوده	: Iqbal, Munawar
شناسه افزوده	: یآوری، کاظم، مترجم
شناسه افزوده	: پژوهشکده بولی و بانکی
شناسه افزوده	: بانک تجارت، دبیرخانه ترجمه و تدوین متون بولی و بانکی
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۸۹ ق ۲ / ۲۲- BP
رده‌بندی دیوبندی	: ۲۱۷/۲۱۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۱۵۳۳۶

ISBN: 978-600-5982-06-0

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۹۸۲-۰۶-۰

نام کتاب: بانکداری اسلامی

مؤلف: مبید علی الجرحی

مترجم: دکتر کاظم یآوری

ویراستار: فرشته کاظم‌یور

صفحه آرا: زهره محمدیان

ناشر: پژوهشکده بولی و بانکی - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: پاییز ۱۳۸۹

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قطع: وزیری

قیمت: ۲۵۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، بعد از خیابان استاد مطهری، کوچه شهید رضا شکرایی، پلاک ۵۶.

کد پستی: ۱۵۶۷۷۱۴۸۱۱

تلفن: ۸۸۴۲۶۵۹۶ - ۸۸۴۱۹۱۸۴

دورنگار: ۸۸۴۳۹۳۳۷

پست الکترونیکی: info@mbri.ac.ir

(کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است)

پیشگفتار

امروزه، تحقیق و توسعه نقش قابل توجهی در رشد و توسعه اقتصادی کشورها ایفا می‌نماید. معرفی ابداعات و نوآوری‌های علمی، بسترهای لازم را برای افزایش کارایی و بهره‌وری در بخش‌های تولیدی و خدماتی کشور و نهایتاً افزایش توان و استعدادها بالقوه و بالفعل اقتصادی فراهم می‌آورند.

دبیرخانه ترجمه و تدوین متون پولی و بانکی وابسته به بانک تجارت با همکاری پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در راستای این مهم، اقدام به معرفی و انتشار مجموعه‌ای از تالیفات و ترجمه متون مرتبط با موضوعات پولی و بانکی نموده است.

کتاب حاضر با عنوان «بانکداری اسلامی» نوشته مجید علی الجرجی است و آقای دکتر کاظم یآوری آن را از انگلیسی به فارسی ترجمه کرده‌اند. این کتاب در سال ۱۳۸۰، توسط مؤسسه آموزش و تحقیقات اسلامی به چاپ رسیده است. در این کتاب موضوعات اساسی همچون مفهوم ربا و بهره و دلایل تحریم آن در قرآن کریم، وضوح تحریم ربا در میان مسلمانان و غیرمسلمانان، انواع الگوهای تأمین مالی اسلامی، مفهوم بانکداری اسلامی و نحوه کارکرد آن و تفاوت‌های آن با بانکداری متعارف، و کاربرد تأمین مالی و بانکداری اسلامی به روش موفقیت‌آمیز در سطح اقتصاد کشورهای مسلمان مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

دبیرخانه ترجمه و تدوین متون پولی و بانکی بانک تجارت، امیدوار است این کتاب بتواند به بخشی از سؤالات مرتبط با موضوعات علم اقتصاد اسلامی پاسخ دهد و مورد استفاده علاقمندان، مسئولین و کارشناسان قرار گیرد و نقطه شروعی برای پژوهش‌های تکمیلی در این زمینه باشد.

اسدالله جلال آبادی

رئیس اداره مطالعات، ریسک و برنامه‌ریزی استراتژیک

بانک تجارت

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
الف	پیشگفتار
هـ	مقدمه مترجم
ز	مقدمه مؤلف
۱	فصل اول - ربا و بهره
۱	۱-۱. قرآن «ربا» را تحریم کرده است. منظور قرآن از این واژه چیست؟
۳	۲-۱. حدود معاملاتی که حکم ربوی دارند چیست؟ آیا ربا تنها مربوط به بهره وام‌های مصرفی است یا وام‌های تولیدی پرداختی از سوی بانک‌ها و مؤسسات مالی را هم دربر می‌گیرد؟
۴	۳-۱. آیا منع ربا در قرض، در حکم و حدود آن برای مسلمانان و غیرمسلمانان یکسان است؟
۴	۴-۱. آیا ارزش اسکناس در شرایط تورمی کاهش می‌یابد؟ برای جبران کاهش ارزش اصل سرمایه قرض‌دهندگان، طرحی به نام «شاخص‌گذاری» پیشنهاد شده است. آیا چنین طرحی از دیدگاه اسلام قابل قبول است؟
۷	فصل دوم - الگوهای تأمین مالی اسلامی
۷	۱-۲. عمده‌ترین الگوهای تأمین مالی که توسط بانک‌ها و مؤسسات مالی اسلامی به کار می‌روند کدام‌اند؟
۱۴	۲-۲. در غیاب بهره، از چه الگوهای تأمین مالی می‌توان در موارد زیر استفاده کرد؟

فصل سوم - بانکداری اسلامی

۱۷

۱-۳. بانک اسلامی چیست و چه تفاوتی با بانک متعارف دارد؟

۱۷

۲-۳. چگونه بانکداری بر پایه معاملات بدون بهره در عمل کار می‌کند؟

۲۰

۳-۳. آیا ما به بانک‌های اسلامی نیاز داریم؟

۲۱

۴-۳. آیا بانکداری اسلامی قادر به ادامه حیات است؟

۲۳

۵-۳. در مقایسه با بانکداری متعارف، بانکداری اسلامی چگونه است؟

۲۴

۶-۳. در حال حاضر چه تعداد از بانک‌های اسلامی در حال فعالیت هستند؟ در کجا؟

۲۹

فصل چهارم - کاربرد تأمین مالی و بانکداری اسلامی در سطح اقتصاد

۲۷

۱-۴. آیا یک کشور مسلمان می‌تواند اقتصادش را با موفقیت به تأمین مالی اسلامی تغییر شکل بدهد؟ پیش شرط‌های موفقیت این کار چیست؟

۲۸

۲-۴. آیا مقررات دیگری برای برقراری سیستم مالی کارآمد و قدرتمند وجود دارند؟

۴۷

۳-۴. انتقال یک اقتصاد از یک سیستم بر پایه بهره به یک سیستم اسلامی، یک سری مسائل عملیاتی در پی دارد. چگونه می‌توان این مسائل را برطرف نمود؟

۵۰

۴-۴. نقش بانک مرکزی و روابط آن با تغییر سیستم بانکداری چگونه است؟

۵۸

۵-۴. کاربرد بانکداری و تأمین مالی اسلامی در سطح اقتصاد نیازمند برنامه‌ریزی دقیق است. تدوین برنامه اولیه آن چگونه است؟

۶۰

۶-۴. در صورتی که تمام معاملات بر پایه بهره از اقتصاد حذف شود، دلالت‌های اقتصادی آن در سطوح ملی و بین‌المللی چیست؟

۶۹

۷-۴. تعداد زیادی از کشورهای اسلامی به وام‌های خارجی کشورها و مؤسسات بین‌المللی مانند بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول (IMF) وابسته‌اند. اگر

۷۳

بهره از اقتصاد یک کشور اسلامی حذف شود، چگونه این موضوع، یعنی

استقرار از کشورها و مؤسسات مالی خارجی، صورت می‌پذیرد؟

۷۹

منابع و مآخذ

فهرست جداول

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۳	جدول (۱-۲) توزیع تأمین مالی اسلامی ارائه شده توسط بانک‌های اسلامی (متوسط دوره ۱۹۹۴-۱۹۹۶)
۲۸	جدول (۱-۳) شاخص‌های مالی کلیدی: بانک‌های اسلامی در مقابل بانک‌های متعارف
۳۰	جدول (۲-۳) توزیع منطقه‌ای مؤسسه‌های مالی اسلامی فعال در سال ۱۹۹۷
۳۱	جدول (۳-۳) توزیع منطقه‌ای منابع مالی IFI's (پایان ۱۹۹۷)
۶۱	جدول (۱-۴) یک برنامه فرضی برای کاربرد سیستم پولی اسلامی

مقدمه مترجم

در مقایسه با بانکداری متعارف، بانکداری اسلامی در گذشته، گستره و وسعت بسیار محدودتری داشته ولی در بیست سال اخیر، رشد بیشتری یافته و علی‌رغم وخامت اوضاع اقتصادی و مالی جهان در سال ۲۰۰۹، دارایی‌های بانک‌های اسلامی در این سال، از رشد قابل توجه (۲۸ درصد) برخوردار شده است.

با توجه به رشد چشمگیر بانکداری و مالیه اسلامی و نیز توجه روز افزون بانک‌های متعارف به محصولات و خدمات مالی اسلامی، شناخت اجزا و کارکرد نظام بانکداری و مالی اسلامی، اهمیت خاصی پیدا کرده، به طوری که هم‌اکنون در برخی از دانشگاه‌های معتبر دنیا، دروس بانکداری و مالیه اسلامی در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری تدریس می‌شود و تحقیقات نظری و عملی در زمینه‌های مختلف بانکداری و مالیه اسلامی، رشد فزاینده‌ای یافته است؛ ولی متأسفانه در محافل علمی و دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران، به آموزش و پژوهش در این زمینه، توجه کافی ابراز نمی‌شود و مدیران و کارکنان بانک‌ها و عموم مردم نیز آشنایی کافی با ارکان و کارکرد نظام بانکداری و مالی اسلامی ندارند.

کتاب حاضر، مجموعه پرسش‌های مطرح و پاسخ‌های مربوط، در زمینه بانکداری و مالیه اسلامی است. در این کتاب، مباحث بهره و ربا، الگوهای بانکداری و مالیه اسلامی، کاربرد این الگوها در اقتصاد و نیز مراحل گذر از یک نظام بانکی سرمایه‌داری به یک نظام بانکی اسلامی مطرح شده است. امیدواریم این مباحث برای جامعه دانشگاهی و دانشجویان در رشته‌های مرتبط، کارشناسان و کارگزاران بانک‌ها و نیز عموم مردم مفید باشد. لازم به ذکر است که دیدگاه‌های مرتبط با موارد فقهی ارائه شده در این کتاب، مبتنی بر فقه اهل سنت است.

در پایان، لازم می‌دانم از دوستان و همکارانم که در ترجمه این کتاب یاری رساندند، تشکر نمایم. از محمد حسین یآوری که بیشترین تلاش را در این زمینه مبذول داشت، سپاسگزارم. از همکار گرانقدر سید محمد حسن مصطفوی که در ویرایش نهایی مرا یاری نمود، تشکر می‌نمایم. از بانک تجارت به جهت حمایت و تأمین مالی طرح، و سرکار خانم الناز عزیزنژاد که

برخی امور اجرایی و حروف چینی ترجمه را بیگیری کرده‌اند، قدردانی می‌نمایم. و کلام آخر اینکه مسئولیت هرگونه خطا در ترجمه این کتاب برعهده اینجانب می‌باشد.

دکتر کاظم یاوری

دانشیار دانشگاه تربیت مدرس

www.ketab.ir

مقدمه مؤلف

در ربع قرن گذشته، توجه زیادی در سطوح بخش دولتی و خصوصی به نظام بانکداری اسلامی شده و تمایل گسترده‌ای برای درک این نظام به وجود آمده است. در این خصوص، جامعه علمی، بانکداران و عموم مردم، سؤال‌ها و دغدغه‌های به‌جایی دارند. سیاستگذاران در بخش پولی و مالی کشورهای عضو بانک توسعه اسلامی (IDB) همواره سؤالاتی از مؤسسه آموزش و تحقیقات اسلامی (IRTI) درباره حذف ربا از اقتصادهای ملی این کشورها و تبدیل نظام مالی متعارف آنها به یک نظام مالی اسلامی داشته‌اند، که از بُعد نظری و عملی اهمیت داشته است. برخی از این سؤالات، انعکاسی از تمایل آنها برای درک مفاهیم اساسی مالیه اسلامی است و پاره‌ای دیگر، به تعدیلات ساختاری و اصلاحات اقتصادی کلان مربوط می‌شود که برای ایجاد نظام مالی اسلامی مورد نیاز می‌باشد؛ و نیز پرسش‌هایی درباره پیچیدگی‌هایی که ممکن است در شرایط عدم اتخاذ چنین اصلاحات و تعدیلاتی، برای تبدیل نظام مالی متعارف به یک نظام مالی اسلامی، به وجود آید.

این پژوهش، تلاشی برای یافتن پاسخ به تعدادی از این سؤالات بود که آقای منور اقبال رئیس بخش بانکداری و مالیه اسلامی مؤسسه آموزش و تحقیقات اسلامی نسخه اولیه آن را تهیه نمود و نسخه دوم توسط وی و مبین علی الجرحی، تدوین و توسط محمد عمر چپرا به طور کامل بازنگری شد، در نسخه نهایی این پژوهش، ایشان اصلاحات زیادی انجام دادند.

هرچند در این کتاب تلاش زیادی شده است تا کلیه سؤالات و دغدغه‌ها را مطرح کنیم و پاسخ دهیم، ولی برخی از آنها همچنان بدون پاسخ مانده است. مؤسسه آموزش و تحقیقات اسلامی آماده است تا بر اساس پیشنهادهایی که از طرف سیاستگذاران و متخصصان ارایه می‌گردد، این نسخه را بازنگری نماید.

امیدوارم حاصل این تلاش از یک طرف، به کسانی که خواستار درک نظام بانکی اسلامی هستند، یاری رساند و از طرف دیگر برای سیاستگذاران و متخصصانی مفید باشد که در جهت تبدیل هدفمند نظام مالی کشور خود به نظام مبتنی بر تعالیم اسلامی در تلاش هستند.

دکتر مبین علی الجرحی

مدیر مؤسسه آموزش و تحقیقات اسلامی